

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٩١٢٢٩

دانشگاه گیلان

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

موضوع پایان نامه:

جرایم مربوط به صوت و تصویر در قلمرو عفت و اخلاق عمومی

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق جزا و جرم شناسی

استاد راهنما:

دکتر ابراهیم قدسی

استاد مشاور:

دکتر کیومرث کلانتری

نگارش:

مهدی بی نیاز

۹۸۴۴۹

زمستان ۱۳۸۶

مركز اطلاعات و اسناد
کتابخانه مرکزی

۱۳۸۶/۱۲/۲۷

تقدیر و تشکر

حد و سپاس مخصوص خدایی است که همه بنده او می باشند. اکنون که در این مقطع از تحصیلات به درجه کارشناسی ارشد حقوق نائل آمدم، بر خود فرض می دانم که از کلیه معلمان، مربیان و اساتید دلسوز و زحمتکشی که از انقبای علم تا بدین مرحله، خالصانه به تعلیم و تربیت و آموزش اینجانب پرداخته اند، تقدیر و تشکر نمایم.

به سرانجام رسیدن این پایان نامه در درجه اول مرهون زحمات

اساتید محترم و ارجمند دانشگاه مازندران به ویژه

دکتر ابراهیم قدسی و دکتر کیومرث کلانتری

و همچنین حمایت های علمی و معنوی همسر گرامی ام خانم عاطفه فروغی راد

((دانش آموخته ی رشته حقوق قضایی)) می باشد.

لذا نگارنده مراتب تشکر و قدردانی خویش را به پیشگاه این عزیزان تقدیم می نماید.

این اندک بضاعت خویش مرا به:

پدرم، که به من تلاش، سخت کوشی، راستی و الفبای زندگی مرا آموخت؛
مادرم، که با مهر بانی، دلسوزی و فداکاری، همیشه نگرافر بود و خالصانه و با
تمام وجود مشوق و حامی ام بود؛

همسرم، که در تمام مراحل زندگی یار و یاورم بوده و با عشق، بردباری و صرف
نظر کردن از رفاه خویش، مرا در انجام این کار یاری نموده و تشویقش در پدید آمدن
این رساله تاثیر بسزایی داشته است؛

خواهران و برادرانم، که وجودشان، وجودم را پر از عشق و امید می نماید
و به استاد محترم دکتر کیومرث کلاتری که الگویی زندگی ام می باشد؛
تقدیم می نمایم.

چکیده:

جرایم مربوط به صوت و تصویر، به ویژه در زمینه عفت و اخلاق عمومی، به عنوان یک عمل ناپسند اجتماعی و فرهنگی همیشه به نوعی مبتلابه تمام جوامع بوده است. در ایران نیز، با توجه به صراحت قرآن کریم مبنی بر حفظ عفت و اخلاق عمومی و وجود روایات فراوان در این رابطه، سعی در جرم شناختن این گونه اعمال گردیده است. به همین دلیل جرایم مربوط به صوت و تصویر و مسائل مرتبط به عفت و اخلاق عمومی از بدو قانونگذاری مورد توجه مقنن بوده، به طوری که در اولین قانون جزایی ماهوی ایران به نام قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ و اصلاحات و الحاقات مربوط به آن در سال ۱۳۵۲ در ماده ۲۱۳ مکرر به این موضوع اشاره و نسبت به آن جرم‌انگاری شده است. علی‌رغم این که حفظ عفت و اخلاق عمومی در همه زمان‌ها به ویژه برای افراد مسلمان حائز اهمیت بوده، ولی به دلایل گوناگون برخی افراد از طرق مختلف اقدام به تخریب و خدشه‌دار نمودن این نهاد مقدس می‌نمایند. مهمترین و عمده‌ترین ابزاری که مستمسک فعالیت این‌گونه افراد قرار گرفته، استفاده از نوار و فیلم‌های مبتذل و مستهجن می‌باشد. لذا در این رساله به تجزیه و تحلیل قوانین و مقررات حاکم بر این نوع فعالیت‌ها که شامل قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۷۲ و ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ می‌باشد، پرداخته شده است.

در خصوص این که، کدام یک از این قوانین، ملاک و مستند اصلی تعقیب و مجازات مرتکبین جرایم مربوط به صوت و تصویر در قلمرو عفت و اخلاق عمومی می‌باشد، اتفاق نظر وجود ندارد. به نظر می‌رسد، با توجه به این که قانون نحوه مجازات ... مقررات خاص مربوط به این نوع جرایم را بیان نموده است، نسبت به ماده ۶۴۰ که به طور کلی و عام جرایم صوتی و تصویری را مورد جرم‌انگاری قرار داده است، مقدم می‌باشد. البته این قانون مربوط به آثاری است که قابلیت پخش و نمایش در دستگاه‌هایی مانند تلویزیون، رایانه و موارد مشابه را داشته باشد و سایر اشیاء از قبیل نقاشی، گراف، اعلانات و مانند آن مشمول حکم عام ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی می‌باشند. ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی، صرف نگهداری نوار و فیلم‌های مبتذل و مستهجن را جرم نمی‌داند و رأی وحدت رویه شماره ۶۴۰-۱۳۷۸/۹/۲۳ نیز مؤید این امر است. با این وجود نگهداری این آثار به قصد تجارت و همچنین نگهداری آنها توسط اشخاص حرفه‌ای و افرادی که در زمینه تکثیر یا توزیع آثار سمعی و بصری فعالیت می‌نمایند، جرم و قابل مجازات می‌باشد. همچنین تهیه، تکثیر و توزیع فیلم‌های مستهجن از طریق عنف و اکراه و یا تکثیر فیلم‌های مربوط به روابط مشروع زناشویی، می‌تواند از مصادیق افساد فی الارض بوده و مرتکب به مجازات اعدام محکوم شود. با توجه به آمار رو به افزایش مسائل مربوط به تهیه و تکثیر فیلم‌های خصوصی، تصاویر مبتذل و مستهجن که به روش‌های مختلف تهیه و در جامعه به ویژه در میان جوانان توزیع می‌شود، این نتیجه حاصل می‌شود که قانونگذار در عرصه قانونگذاری و جرم‌انگاری و نوع ضمانت اجرای کیفری، موفق نبوده و این مقررات نتوانسته به عنوان یک ضمانت اجرای کیفری و یک عمل پیشگیرانه در وقوع جرایم موصوف تأثیر بسزایی داشته باشد. بنابراین، علاوه بر فرهنگ‌سازی و آموزش خانواده‌ها نسبت به خسارت جبران‌ناپذیر این‌گونه جرایم، ضرورت اصلاح مقررات حاکم بر این جرایم احساس می‌شود و ضروری است که قانونگذار به این مسائل با حساسیت بیشتری توجه داشته و قانونگذاری نماید.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه .....
	بخش اول: کلیات
۸	فصل اول) تعاریف و تاریخچه جرائم مربوط به صوت و تصویر .....
۸	مبحث اول: واژه‌شناسی .....
۹	گفتار اول: غناء و موسیقی .....
۱۰	گفتار دوم: تصویر .....
۱۱	گفتار سوم: مبتذل و مستهجن .....
۱۲	گفتار چهارم: عفت و اخلاق عمومی .....
۱۴	مبحث دوم: تاریخچه مختصر هنرهای صوتی - تصویری .....
۱۴	گفتار اول: موسیقی .....
۱۶	گفتار دوم: نقاشی و مجسمه‌سازی .....
۱۹	گفتار سوم: فیلم، عکس و سینما .....
۲۱	فصل دوم) سوابق تقیینی جرائم صوتی - تصویری .....
	مبحث اول: مقررات حاکم بر جرائم مربوط به صوت و تصویر قبل از
۲۲	انقلاب اسلامی .....
۲۷	مبحث دوم: مقررات حاکم بر جرائم صوتی و تصویری بعد از انقلاب اسلامی .....

بخش دوم: ارکان تشکیل دهنده جرائم صوتی و تصویری مرتبط با عفت و

اخلاق عمومی

فصل اول) رکن قانونی ۳۱

مبحث اول: مبانی جرم‌انگاری ۳۱

مبحث دوم: ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی ۳۳

مبحث سوم: قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت

غیرمجاز می‌نمایند ۳۹

فصل دوم) رکن مادی جرم ۴۳

مبحث اول: مرتکب جرم ۴۴

مبحث دوم: وسایل ارتکاب جرم ۴۶

گفتار اول: نوشته ۵۱

گفتار دوم: طرح، گراور، نقاشی ۵۲

گفتار سوم: اعلانات و علائم ۵۴

گفتار چهارم: فیلم و نوار سینما ۵۶

مبحث سوم: نحوه ارتکاب جرم ۵۹

گفتار اول: تجارت ۶۲

گفتار دوم: وارد یا صادر کردن ۶۵

گفتار سوم: نمایش و در معرض انظار عمومی گذاردن ۶۶

گفتار چهارم: کرایه دادن ۷۲

گفتار پنجم: ترویج و انتشار دادن ۷۳

گفتار ششم: تکثیر و توزیع ۷۷

- گفتار هفتم: نگهداری اشیاء و آثار سمعی و بصری مبتذل یا مستهجن ۸۴
- بند اول: ارتباط ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی با قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند ۸۴
- بند دوم: نظر فقها و حقوق‌دانان راجع به نگهداری آثار سمعی و بصری مبتذل و مستهجن ۸۸
- بند سوم: بررسی رأی وحدت رویه شماره ۶۴۵-۱۳۷۸/۹/۲۳ ..... ۹۵
- مبحث چهارم: نتیجه حاصله ۱۰۹
- فصل سوم) رکن معنوی جرائم مربوط به صوت و تصویر ۱۱۳**
- مبحث اول: رکن روانی جرائم مربوط به صوت و تصویر در قلمرو ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی ۱۱۴
- گفتار اول- قصد مجرمانه ۱۱۴
- گفتار دوم: انگیزه جرم ۱۱۷
- مبحث دوم: رکن روانی جرائم صوتی و تصویری در قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند ۱۱۹
- فصل چهارم) واکنش قانونگذار و مرجع صلاحیت‌دار ۱۲۴**
- مبحث اول: مجازات ۱۲۴
- گفتار اول: مجازات جرائم مربوط به صورت و تصویر در قلمرو ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی ۱۲۵
- گفتار دوم: مجازات جرائم مربوط به صوت و تصویر در قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند، مصوب ۱۳۷۲ ..... ۱۳۱
- مبحث دوم: مرجع صلاحیت‌دار ۱۴۲

بخش سوم: بررسی مبانی و احکام فقهی مسائل مربوط به صوت و تصویر

- فصل اول) غناء و احکام راجع به آن در فقه ۱۴۶
- مبحث اول: بررسی موضوع غناء در آیات قرآن کریم و تفاسیر ۱۵۱
- مبحث دوم: بررسی موضوع غناء در روایات و احادیث ۱۵۴
- مبحث سوم: بررسی نظرات فقهاء راجع به غناء و موسیقی ۱۵۸
- گفتار اول: قائلین به حرمت ۱۵۹
- گفتار دوم: قائلین به حلیت ۱۶۳
- گفتار سوم: نظریه فقهای معاصر ۱۶۵
- گفتار چهارم: نظر فقهای اهل سنت ۱۶۹
- فصل دوم) حکم تصویر در فقه ۱۷۵
- مبحث اول: روایات و احادیث ۱۷۵
- مبحث دوم: نظریات و آراء فقهاء ۱۷۷
- گفتار اول: آراء فقهای متقدم ۱۷۷
- گفتار دوم: آراء فقهای معاصر ۱۸۰
- گفتار سوم: نظریه فقیه معاصر اهل سنت ۱۸۱
- نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات ۱۸۳
- منابع و مأخذ ۱۹۴

۱- طرح مسأله و موضوع:

جرائم مربوط به صوت و تصویر و یا جرائم سمعی و بصری، جرائمی هستند که ارتباط مستقیم با مسائل اخلاقی و فرهنگ جامعه دارند. به عبارت دیگر، این جرائم یکی از مصادیق جرائم علیه عفت و اخلاق عمومی می‌باشند و عموماً جرائمی هستند که برخلاف تعالیم دینی و آسمانی اسلام بوده به گونه‌ای که از طریق ارتکاب این جرائم اعتقادات اسلامی مورد تجاوز قرار می‌گیرد، البته اعتقادات و تعالیمی که راجع به اخلاق حسنه و حفظ عفت و پاکدامنی باشد، مانند انتشار عکس‌ها یا فیلم‌های مبتذل و مستهجن که محتوی آنها اخلاق حسنه و عفت آحاد جامعه را مورد خدشه قرار می‌دهد. قانونگذار در جهت حفظ عفت و اخلاق عمومی و جلوگیری از بروز جرائم مرتبط با این موضوع، با اتخاذ تدابیری از جمله جرم‌انگاری برخی از اعمال و رفتارها، سعی در حفظ عفت و اخلاق عمومی در جامعه را دارد، بنابراین در حوزه جرایم مربوط به صوت و تصویر به جرائمی که برخلاف اخلاق حسنه و عفت عمومی باشد و مستقیماً تشأت گرفته از نفس خود اثر باشد، می‌پردازیم نه راجع به موضوعات مشابه از قبیل پخش تصاویر یا ترانه‌های غیرمجاز از شبکه‌های مختلف سمعی و بصری که تابع قوانین و مقررات خاص خود می‌باشد. به عبارت دیگر، رساله حاضر به آن دسته از جرایم صوتی و تصویری می‌پردازد که موضوع‌های هنری نظیر موسیقی، فیلم، عکاسی، نقاشی و به طور کلی تصاویر پایه و

مبنای جرم‌انگاری در این حوزه می‌باشد و مستقیماً بر علیه عفت و اخلاق عمومی ارتکاب می‌یابند و در همین محدوده به بحث و بررسی پرداخته شده است.

امروزه بسیاری از قواعد حقوق جزا تضمینات محکمی برای احراز مجرمیت و قابل مجازات بودن یا بی‌گناهی مرتکب جرم به حساب می‌آید، تا آن‌جا که برای تشخیص مسئولیت جزایی و قابل مجازات بودن مجرم، لزوم رعایت و احراز عناصر متشکله جرم اعم از عنصر قانونی، مادی و روانی که پایه و اساس تشخیص هر جرمی است، مورد قبول عموم علمای حقوق و صاحب‌نظران قرار گرفته است. جرائم مربوط به صوت و تصویر، بویژه آن دسته از این جرائم که مرتبط با عفت و اخلاق عمومی بوده از بدو قانونگذاری مورد توجه قانونگذار بوده و همواره برای این‌گونه جرائم مجازات تعیین شده است. سابقه قانونی این نوع جرائم به ماده ۲۱۳ مکرر قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴، بازمی‌گردد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و منطبق شدن قوانین جزائی با ضوابط شرعی، قانونگذار با تغییرات جزئی در عبارات و مجازات، ابتدا متن این ماده را در ماده ۱۰۴ قانون تعزیرات سابق و سپس در ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، بازنویسی نمود. قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌کنند مصوب ۱۳۷۲، قانون دیگری است که به جرائم صوتی و تصویری اختصاص دارد. یکی از ویژگی‌های مهم این‌گونه جرائم، اهمیت و تأثیر بسزای آن در شکل‌گیری جهت و ساختار اجتماع و تأثیرات آن بر عموم افراد جامعه در مقایسه با سایر جرائم می‌باشد. در واقع مجنی‌علیه

این‌گونه جرائم یک شخص یا یک گروه خاص نمی‌باشد، بلکه ممکن است به جامعه و افکار حاکم بر آن در اثر این‌گونه جرائم صدمات و لطمات ملموس و جبران‌ناپذیری وارد شود که مستقیماً مرتبط با نوع و شرایط ارتکاب این جرائم می‌باشد. به همین دلیل است که قانونگذار این جرائم را موجب جریمه‌دار کردن عفت عمومی می‌داند و ضمانت اجرای کیفری برای تمام کسانی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در تهیه و تولید، تکثیر و سایر اعمال مرتبط با این جرم دخالت دارند، در نظر گرفته است. نکته دیگری که باید به آن توجه داشت، این است که عنصر زمان و مکان در تعریف و تحقق این جرائم نقش بسزائی ایفا می‌کنند، زیرا باورها و اعتقادات از جامعه‌ای به جامعه دیگر و از زمانی به زمان دیگر متغیّرند. بنابراین لازمه شناختن کامل این جرم، تعیین مصادیق و تجزیه و تحلیل عناصر آن است و عدم توجه به این امر بعضاً در مقام عمل، سبب نادیده انگاشته شدن اصول مسلم حقوق جزا از جمله اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها شده تا تشتت آراء و اعمال سلیقه در این جرم به حداکثر خود برسد و مقامات مسئول از ضابطین دادگستری تا بالاترین مقامات قضایی نظرات و تصمیمات متفاوت و بعضاً متناقضی در این خصوص ابراز نمایند که در بسیاری از موارد با نظر عموم مردم که مجنی‌علیه اصلی این جرم هستند، تفاوت فاحشی دارد. بنابراین تعیین قلمرو مشخص این جرم از وظایف قانونگذار و رویه قضایی است که به طور مشخص باید به اطلاع عموم برسد.

۲- طرح سؤال:

با توجه به ابهامات و اختلاف نظرهایی که بین فقهاء و به تبع آن میان حقوقدانان راجع به این گونه جرائم وجود دارد، در این رساله سعی شده است که بعد از بررسی سابقه تاریخی و تقیینی به تجزیه و تحلیل عناصر این جرائم پرداخته شود تا گامی هرچند کوچک در جهت رفع ابهامات و تشخیص موضع قانونگذار نسبت به این گونه جرائم برداشته شود. از جمله سؤالاتی که در این رساله پژوهشگر به دنبال پاسخگویی به آنها می‌باشد، عبارتند از:

الف) مفاهیم ابتذال و استهجان در مقوله صوت و تصویر چیست؟

ب) جرائم مربوط به صوت و تصویر از انواع جرائم مطلق هستند یا مقید؟

ج) آیا نگهداری و استفاده از تصاویر و فیلم‌های مبتذل و مستهجن جرم است؟

د) آیا ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، ماده ۳ قانون نحوه مجازات

اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند، مصوب ۱۳۷۲ را نسخ

کرده است؟

۳- پژوهش‌های علمی انجام‌شده قبلی در ارتباط با پایان‌نامه:

تا آن جا که به اطلاعات نگارنده مربوط می‌شود، از بررسی کتب و مقالات در کتابخانه‌ها و

دانشگاه‌ها این نتیجه حاصل شد که تحقیق جامع و کاملی در خصوص موضوع به عمل

نیامده و حقوقدانان بسیار جسته و گریخته و بدون ورود کامل به مسائل و بررسی جوانب

امر، تنها به اشاره مختصری راجع به موضوع پایان‌نامه بسنده کرده و در بعضی موارد

جنبه‌های فقهی آن را مورد بررسی قرار دادند. در واقع، علی‌رغم این که جرائم صوتی و تصویری دارای سابقه دیرینه در زمینه قانونگذاری می‌باشد، اما حقوقدانان تمایل کمی جهت بررسی کامل و تجزیه و تحلیل عناصر تشکیل دهنده این‌گونه جرائم نشان داده و عدم تحقیق و پژوهش علمی در این زمینه به شدت احساس می‌شود.

۴- اهداف پژوهش:

الف) بررسی نظریات فقهاء و حقوقدانان راجع به جرائم صوتی و تصویری و این که موضع قانونگذار در این رابطه چیست؟

ب) بررسی مقررات قانونی و قوانین مختص به جرائم مربوط به صوت و تصویر و احراز ارتباط این مقررات با یکدیگر.

ج) پرداختن به موضوعاتی که یک طرف آن مسائل هنری و طرف دیگر قوانین کیفری قرار دارند.

د) اثبات این امر که لزوم اصلاح قوانین و مقررات در این عرصه احساس می‌شود.

۵- فرضیات پژوهش:

الف) با توجه به ماده ۳ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۷۲، مبتذل به آثاری اطلاق می‌شود که دارای صحنه‌ها و صور قبیحه بوده و مستهجن نیز به آثاری گفته می‌شود که محتوای آنها نمایش برهنگی زن و مرد یا اندام تناسلی و یا نمایش آمیزش جنسی باشد. به نظر می‌رسد که این ماده

برخلاف اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها می‌باشد، زیرا حتی موسیقی و تصاویر یا فیلم‌هایی که از صدا و سیما یا در سینما اکران می‌شود، قابل تطبیق با مقررات فوق‌الذکر می‌باشد و هیچ حد و مرز مشخص و دقیقی در این زمینه وجود ندارد.

(ب) جرائم مربوط به صوت و تصویر از نوع جرائم مطلق هستند.

(ج) نگهداری و استفاده از تصاویر و فیلم‌های مبتذل و مستهجن برای افراد عادی جرم محسوب نمی‌شود ولی برای افرادی که فعالیت حرفه‌ای می‌نمایند، جرم و قابل مجازات است.

(د) ماده ۶۴۰ ق.م.ا.ن.س ماده ۳ قانون نحوه مجازات ... نمی‌باشد.

بخش اول:

کلیات

فصل اول) تعاریف و تاریخچه جرائم مربوط به صوت و تصویر

در این مبحث، ابتدا تعاریف لغوی و اصطلاحی واژه‌هایی که در موضوع پایان‌نامه اهمیت زیادی دارند، بیان و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد، زیرا قبل از بررسی هر جرمی ابتدا لازم می‌آید اصطلاحاتی که توسط قانونگذار در تدوین مقررات جزایی مورد استفاده قرار می‌گیرد، بررسی شود تا تشخیص منظور و موضع قانونگذار از این طریق آسان‌تر گردد. از آنجایی که مسائل مربوط به صوت و تصویر و نیز مسائل اخلاقی و مذهبی در بسیاری از کشورها به ویژه کشور ایران دارای سابقه کهن و دیرینه‌ای می‌باشد، بعد از بیان تعاریف لغوی واژه‌ها، به بررسی تاریخی موضوعات مرتبط با رساله اعم از مسائل هنری، مذهبی و ... می‌پردازیم.

مبحث اول: واژه‌شناسی

گفتار اول: غناء و موسیقی

غناء به کسر (غ) از لحاظ لغوی به سرود، آواز خوش که طرب انگیزد، سرود و نغمه‌خوانی، خواندن شعر همراه با کف زدن معنی شده است.^۱ فقهاء در تعریف غناء گفته‌اند: «إِنَّ الصَّوْتِ الْمُشْتَمِلِ عَلَى التَّرْجِيعِ الْمُطْرِبِ.» طرب نوعی خفت و سبکی در نفس است که از شدت شادی یا غم پیدا می‌شود و صوت مطرب آن است که این حال را در انسان پدید می‌آورد، به این معنی که مقتضی حدوث خفت است، ولو فعلاً به جهتی

^۱ - دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه دهخدا، جلد ۳۸، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۵، ص ۳۲۸.

موجب سبکی نباشد و مراد از ترجیع، تردد صوت است در حلق و دهان با وزن‌های مخصوص. خلاصه آنکه غناء صوتی مناسب با آلات لهو و ضرب و رقص است.^۱ یکی از لغت‌دانان، در مورد غناء می‌نویسد: «غناء با کسر «غین» صوت طرب‌انگیز، آواز خوش، سرود - غنائی منسوب به غناء - غناء‌ساز: خواننده، نوازنده، آهنگساز - غناء‌گر: نوازنده، آوازخوان.»^۲

از آنچه که از قول برخی لغت‌شناسان بیان گردید، چنین مستفاد می‌شود که غناء مربوط به کیفیت صدا و صوت است و این دو باید مرکب شوند تا غناء تحقق یابد. از نظر اصطلاحی نیز، غناء در معنای لغوی آن به کار گرفته می‌شود، البته با این ویژگی که غناء زمانی تحقق می‌یابد که در اثر آن برای مخاطب حالت طرب ایجاد شود. در مورد موسیقی نیز گفته شده است: «موسیقی از لحاظ لغوی هم‌طراز غناء می‌باشد و ریشه یونانی دارد و به آوازخوانی و نواختن ساز، آهنگی که دارای حالت وجد، حزن یا نشاط و یا محرک احساسات باشد، گویند.»^۳ و نیز موسیقی را گفته‌اند که «هنر مرتب کردن اصوات با قواعد معین از لحاظ ریتم، ملودی و هارمونی در قالب گروهی از اصوات و آهنگی مستقل از سبک و شیوه است.»^۴ دکتر محمدجعفر لنگرودی در مورد غناء بیان می‌نماید: «غناء

۱- همان منبع، ص ۲۲۳.

۲- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، جلد دوم، چاپ اول، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۵۷، ص ۱۴۹۵.

۳- همان منبع، ص ۱۸۶۷.

۴- انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، جلد هفتم، چاپ اول، تهران: انتشارات سخن، ۱۳۸۱، ص ۷۴۸.

عبارت از نشاط و طرب و ترنم به کلام موزون و غیرموزون است، خواه مقرون به آلات موسیقی باشد، خواه نباشد. اگر صوت حسن عاری از ترنم باشد، غناء نیست.^۱

از آنچه که از تعریف غناء و موسیقی بیان شد، این نتیجه حاصل می‌شود که موسیقی اعم از غناء است و نباید این دو را در یک معنی به کار گرفت. آنچه که مربوط به بحث ما می‌باشد، غناء و شرایط آن است که بحث بیشتر در این مورد در مباحث بعدی به طور مبسوط انجام خواهد شد.

گفتار دوم: تصویر

تصویر، عبارت است از؛ صورت کسی یا چیزی را کشیدن، نقش کردن، صورتگری، صورت‌سازی، صورتی که بر کاغذ دیوار و غیره کشند، نمایش اشکال بر روی صفحه‌ای.^۲ همچنین گفته شده است: «تصویر عبارت است از صورت کشیدن، درست کردن صورت چیزی، شکل کسی یا چیزی را نقش کردن.»^۳ به طور کلی می‌توان گفت، هر چیزی که جنبه عینی و قابل مشاهده داشته باشد مشمول عنوان تصویر می‌گردد، اعم از این که بر روی کاغذ باشد یا این که بواسطه یک وسیله‌ای مانند تلویزیون قابل رؤیت باشد. البته تصویر خود بر چند نوع از قبیل نقاشی، گراور، عکس و ... مشتق می‌شود که در جای خود هر یک را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۱ - جعفری لنگرودی، محمدجعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، دوره ۵ جلدی، جلد چهارم، چاپ اول، تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۸، ص ۲۷۴۳.

۲ - معین، محمد، فرهنگ معین، جلد اول، چاپ پنجم، تهران، انتشارات سپهر، ۱۳۶۲، ص ۱۰۹۳.

۳ - عمید، حسن، همان منبع، ص ۱۷۴۷.

گفتار سوم: مبتذل و مستهجن

مبتذل صفت مفعولی از ابتذال به معنی چیزی که همه کس آن را دیده باشند، پیش پا افتاده، خوار و ناپسند و مستهجن نیز به معنی زشت، قبیح و ناپسند آمده است.^۱ سایر لغت‌شناسان نیز معانی مشابه را برای مبتذل و مستهجن تعریف نمودند.^۲ قانونگذار در قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۷۲، اقدام به تعریف کلمه مبتذل و مستهجن نموده که تفاوت چندانی با معانی لغوی آن ندارد. بر اساس این قانون، مبتذل به آثاری اطلاق می‌گردد که دارای صحنه‌ها و صور قبیحه بوده و مفهومی مخالف شریعت و اخلاق اسلامی را تبلیغ و نتیجه‌گیری کند. مستهجن نیز به آثاری گفته می‌شود که محتوای آنها نمایش برهنگی زن و مرد و یا اندام تناسلی و یا نمایش آمیزش جنسی باشد. علی‌رغم تعریف قانونی ابتذال و استهجان، همچنان راجع به مفهوم دقیق این دو اصطلاح و وجه تمایز آنها ابهاماتی وجود دارد، از جمله این که قانونگذار در تعریف از کلمه «آثار» و «نمایش» استفاده کرده است و این شبهه ایجاد می‌شود که ابتذال و استهجان فقط در مورد تصاویر مصداق دارد، در حالی که با توجه به این که قانون اخیرالذکر راجع به امور سمعی و بصری می‌باشد، قانونگذار باید در تعریف مبتذل و مستهجن به این امر توجه داشته، به گونه‌ای که تعریف ارائه‌شده

۱- بهشتی، محمد، فرهنگ صبا، چاپ اول، تهران، انتشارات صبا، ۱۳۶۶، صص ۹۹۷-۹۳۶.

۲- معین، محمد، همان منبع، ص ۴۱۰۵، عمید، حسن، همان منبع، ص ۱۸۰۳.